

Соціокультурний вимір майбутнього (від людських якостей до соціальної джастифікації)

Форкош С. М., Київський національний університет ім. Т. Шевченка

Глобальні проблеми сьогодення, їх комплексний характер примушують дослідників не тільки якимось чином вирішувати їх зараз, а й пропонувати сценарії майбутнього. Концепція А. Печчеї має ту особливість, що виходячи з цілком конкретних проблем економічного характеру, побачених у глобальних масштабах, втілює в собі положення, які вказують на необхідність включення соціокультурних чинників для вирішення проблем, пов'язаних із творенням допустимого майбутнього. Людські якості визначають події реальності, і тому головним завданням стає не оптимізація економічних відносин, а розкриття в людині здібностей і схильностей, спрямованих на творче перетворення дійсності. Таким чином, важливими стають не речі і їх отримання, володіння ними, а те, хто ми і ким можемо стати. Реальна ж ситуація сьогодення визначається розривом між знанням та дією, між бажанням і вірою в зміни, маргінальністю та відходом від проблем реальності в порожні мрії. Так окреслилася необхідність подолати подібні розриви, оскільки конструктивна діяльність творчого перетворення як соціальних відносин, так і відносин людина-природа можлива лише при спільній концентрації як інтелектуальних, так і творчих сил людства. Застосовуючи потенціал поняття джастифікації, можна сформулювати модель, на підставі якої можливі необхідні соціальні консенсуси, оскільки при такому підході враховуються різноманітні культурні інтенції різних соціальних груп, фокусуючи увагу на спільних цілях людства. Таким чином, слід усвідомити, що якісні зміни можливі не за рахунок техніко-технологічних ресурсів, а шляхом зміни культурних пріоритетів.

Ключові слова: майбутнє; джастифікація; культура; культурні цінності; софтизація; соціокультурні трансформації; людські якості

Sociocultural dimension of the future (from human qualities to social justification)

Forkosh S. M., T. Shevchenko national university of Kyiv

The global problems of the present, their complex nature, make researchers not only to somehow solve the problems of the present, but also to offer scenarios for the future. The concept of A. Peccei has the peculiarity based on very specific economic problems seen on a global scale, embodied the provisions that indicate the need to include socio-cultural factors to solve problems associated with the problems of an acceptable future. Human qualities determine the events of reality, and therefore the main task is not the optimization of economic relations, but the disclosure in a person of dozing in him abilities and inclinations aimed at the creative transformation of reality. Thus, it is not important to get things and get them, to own them, but who we are and who we can become. The real situation of the present is determined by the gap between knowledge and action, between desire and belief in change and marginality and the escape from reality problems into empty dreams. This is how the need to overcome such gaps has become evident, since the constructive activity of the creative transformation of both social relations and human-nature relations is possible only with the joint concentration of both the intellectual and the creative forces of mankind. Applying the potential of the concept of justification, it is possible to develop a model on the basis of which the necessary social consensus is possible, since this approach takes into account the diverse cultural intentions of different social groups, focusing on the common goals of mankind. The justification concept fixes the procedures of justification and justification for ensuring beliefs in communities through argumentation of a special kind. The predominant among them are: the influence of tradition, the factor of mentality, the fusion with the spirit of the people and the like. In fact, the factor of justification allows us to derive from the reconstruction of the socio-cultural process the elements of randomness; revelation and insight; irrational inclusions. Thus, it should be realized that qualitative changes in the world are possible not through technical and technological resources, but by changing cultural priorities.

Keywords: future; justification; culture; cultural values; softization; sociocultural transformations; human qualities

Социокультурное измерение будущего (от человеческих качеств к социальной джастификации)

Форкош С. М., Киевский национальный университет им. Т. Шевченка

Глобальные проблемы настоящего, их комплексный характер принуждают исследователей не только каким-то образом решать проблемы настоящего, но и предлагать сценарии будущего. Концепция А. Печчеи обладает той особенностью что, исходя из вполне конкретных проблем экономического характера, увиденных в глобальных масштабах, воплотила в себе положения, которые указывают на необходимость включения социокультурных факторов для решения проблем, связанных с проблемами допустимого будущего. Человеческие качества определяют события реальности, и поэтому главной задачей становится не оптимизация экономических отношений, а раскрытие в человеке дремавших в нем способностей и склонностей, направленных на творческое преобразование действительности. Таким образом, важным становятся не вещи и их получение, владение ими, а то, кто мы и кем

можем стать. Реальная же ситуация настоящего определяется разрывом между знанием и действием, между желанием и верой в перемены, маргинальностью и уходом от проблем реальности в пустые мечтания. Так обозначилась необходимость преодолеть подобные разрывы, поскольку конструктивная деятельность творческого преобразования как социальных отношений, так и отношений человек-природа возможна лишь при совместной концентрации как интеллектуальных, так и творческих сил человечества. Применяя потенциал понятия джастификации можно выработать модель, на основании которой возможны необходимые социальные консенсусы, поскольку при таком подходе учитываются разнообразные культурные интенции разных социальных групп, фокусируя внимание на общих целях человечества. Таким образом, следует осознать, что качественные изменения в мире возможны не за счет технико-технологических ресурсов, а путем изменения культурных приоритетов.

Ключевые слова: будущее; джастификация; культура; культурные ценности; софтизация; социокультурные трансформации; человеческие качества

Постановка проблем і аналіз публікацій.

Сучасне суспільство усвідомлює необхідність змін, але в умовах глобалізації втрачає розуміння вектору зрушень. Складність соціокультурних процесів сьогодення та хаотичне усвідомлення контурів майбутнього орієнтують ретроспективний підхід до розуміння їхнього зв'язку. Це означає, що необхідно розглянути, як формувалися уявлення про необхідні радикальні зрушення виробничої системи, культурної спадщини та інших сфер. У тенденції глобалізації, яка визначає сучасні риси людської спільноти, були свої провісники, адепти та критики. І перш ніж глобалізація набула статусу розвинутої концепції, вона у формі ідеї, а потім підходу, формувала теоретичні та прагматичні особливості світосприйняття провідних груп суспільства. Цей процес відбувався через усвідомлення і подолання сукупності проблем, а також потребував відмови від деяких ідеалів та традицій.

Серед політичних лідерів, «просвітників», які визнали необхідність нового підходу до розгляду місця людини в системі світобудови в рамках глобальної екологічної кризи та економічних хвиль, одне з провідних місць по праву належить видатному італійському менеджеру, суспільному діячу, засновнику Римського клубу Ауреліо Печчеї, який, на відміну від багатьох інших, став не лише генератором ідей, але й організатором, що втілював ці ідеї в практику. Процвітаючий бізнесмен, менеджер найбільших італійських та міжнародних компаній («Фіат», «Оліветті» та «Італконсульт»), він зумів усвідомити, яка небезпека криється у низці глобальних проблем.

За сукупністю соціально-економічних та техніко-технологічних зрушень «... вперше в історії з'явився новий могутній чинник – величезна всезростаюча матеріальна могутність самої людини. Ця могутність зростає по експоненті, рік за роком акумулюючи сили для подальшого росту. Однак, розвиток цей у найвищій мірі сумнівний і не однозначний, оскільки він може слугувати на благо людини тільки прирозумному й стриманому до нього ставленні, при безрозсудному ж його використанні людям загрожує не виправна катастрофа» [1, с. 35].

Усвідомлення ситуації і пошук адекватних заходів формує особливі вимоги до провідників

нової ідеї. В історії людства не раз бувало, коли в періоди глибоких соціальних та політичних потрясінь у середовищі інтелігенції виникали нові ідейні рухи, які формували суспільну думку. Спроможність «глобального руху» помітно відіграти свою роль в історії залежала від розуму і соціальної відповідальності його учасників. Те, що на чолі цього руху став менеджер, представник практичної професії, було вимогою часу.

У справах фірм Печчеї їздив по всьому світу і на власні очі бачив жахливу дійсність відсталіх регіонів. Будучи мислителем із широким світоглядом і практиком, він не тільки бачив та переживав побачене, але й зумів узагальнити факти, намагався діяти. У подорожах, спілкуванні з провідними фахівцями, роздумах формулюються вимоги встановлення неформальної організації, яка була б спрямована на усвідомлення основних рис майбутньої соціальної реальності. І ці риси дослідник шукав перш за все в людських стосунках та якостях. У своїх прагматичних дослідженнях йому вдалося поєднувати дві ідеї в межах конкретної структури – Римського клубу. Перша ідея, від якої залежить сенс майбутнього, пов'язана з людськими якостями. Тобто виключно важливість отримують притаманні «всім людям планети внутрішні людські якості, їх виявлення та розвиток у мешканців будь-яких кутків світу» [1, с. 5]. Друга ідея полягає у проясненні смислів майбутнього існування людства і постає практичним завданням для інтелектуальних пасієнаріїв. Для поєднання ідей потрібна структура особливого порядку, яка перебуває за межами відомої ієрархії і здатна сформулювати та поширювати життєві цілі. Тому «смысл, структура і спільнота – це пов'язані між собою передумови створення нормального майбутнього» [2, с. 335]. Того майбутнього, яке відповідає сподіванням сучасної людини, тобто визначається цінностями доби глобалізації. Це означає, що на зміну цінностям попередньої «економічної людини» недалекого минулого прийшли цінності «техніко-технологічної людини» сьогодення. «Економічна людина» орієнтується в житті на чотири основні комплекси цінностей: чуттєві величини, де цінність предметів та явищ визначається рідкісними параметрами; швидкість руху; бажання нового, яке збуджує зацікавленість у силу того, що воно нове, небувало, сенсаційне;

почуття могутності як можливість продемонструвати власну зверхність над іншими» [3, с. 135-136]. Ідея домінування як у суспільстві, так і над природним середовищем не знаходить надалі виправдання дійсності. Формується потяг до інших пріоритетів, і розрізнена група пасіонаріїв починає пошук адекватних цілей. Для такої діяльності потрібні матеріальні та духовні ресурси. Першоджерелами всього кращого, як і поганого, на думку А. Печчеї, виявляються перш за все самі люди, а отже саме вони і є творцями свого власного розвитку або нерозвитку, який би конкретний смисл не надавався цьому терміну. У них самих і в їхніх потребах криється вся сутність цієї проблеми, тільки вони, і ніхто інший, можуть забезпечити її вирішення, оскільки виступають єдиним джерелом, з якого черпають кошти, необхідні для вдоволення всіх потреб та запитів. Так що, якщо дивитися на розвиток в істинному світлі, то він, як і будь-яке інше людське досягнення, може бути тільки таким, яким здатні зробити його самі люди, застосувавши всі свої багатогранні потаємні можливості, всі свої духовні сили, розум, знання, винахідництво, майстерність, дар взаєморозуміння і любові до ближнього, всю свою здатність відчувати прекрасне, поезію життя, всі свої артистичні та естетичні схильності [1, с. 224].

Все це існує в людях як певний потенціал, і проблема полягає в тому, як його в повному обсязі усвідомити, які форми та способи його реалізації потрібно впроваджувати. Справа в тому, що людина не знає, як вести себе, щоб бути та почуватися по-справжньому сучасною людиною. Тобто настав час виявити й звільнити дремаючу в кожній людині здатність бачити, розуміти та творити, направити моральну енергію на те, щоб вони самі створювали гідне їх спільне майбутнє [1, с. 8].

Метою дослідження є систематизація основних положень та аналіз концепції «людських якостей» А. Пиччеї, а також доповнення даної концепції поняттям джастифікації у контексті сучасних запитів щодо соціокультурних змін та проблем формування сценаріїв майбутнього.

Основний матеріал.

Для вирішення наявних протиріч необхідні зрушення в людській свідомості. Зміни в людській самосвідомості, безумовно, важливі для вирішення глобальних проблем. Вони мають певну спрямованість. Основний акцент повинен переміститися з того, що людина хоче мати, і як вона може цього досягнути, на те, хто вона є і ким може стати. Саме в таких змінах формується те, що в наступному буде усвідомлено в якості соціокультурних трансформацій. І культурна складова цих процесів виходить на перший план. Незважаючи на різницю регіональних культур, необхідно виходити на узгоджений рівень сприйняття кон-

цепції, що «пов'язує в одну особистість людство і всі взаємодіючі елементи та чинники світової системи, яка поєднує теперішнє і майбутнє» [1, с. 185], тобто поєднує дії та їх кінцеві результати. Усвідомлення та реалізація завдань такого рівня стикається з низкою економіко-політичних та соціо-культурних перешкод. Першою з них, на думку дослідника, виступає національна держава та національний суверенітет, які протидіють інтегративним тенденціям. Друга перешкода пов'язана з поширенням діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК), потенціал яких має глобальний характер, а реалізується головним чином у вузькому національному чи регіональному контексті, з точки зору прагматичних цілей, критеріїв виживання та економічних чинників. Протиріччя полягає в тому, що ТНК зорієнтовані на економічні тенденції, а сучасна «надсимволічна економіка проростає з культури, що її постійно стимулюють нові, часто розбіжні ідеї, зокрема й політичні» [4, с. 443]. Таким чином, культурна складова об'єктивно виходить на перший план, але суб'єктивно без культурологічних досліджень, орієнтованих на майбутнє, трансформується в довгострокову перешкоду. Оскільки виявилось, що «ніхто не тільки не проявив бажання виділити на благо майбутнього всього людства хоч будь-яку частину свого часу, грошей або суспільного престижу та впливу, але навіть, можливо, і не вірив, що подібні жертви з їхнього боку можуть привести хоч до якихось позитивних результатів» [1, с. 99]. Подолання перешкод потребує не тільки часу, а й концентрованої енергії пасіонарної групи. Умовами продуктивних дій виступають потреба розуміння майбутнього та побудова адекватних йому сценаріїв. Відносно сценарію майбутнього, який видобувається в сучасних прогнозах, то «він дещо більше, ніж простий перелік можливостей, але менше, ніж сама майбутня історія» [5, с. 129]. Тому прогностичні доповіді Римського клубу – це окремі зрізи близького майбутнього, але не його загальний контур. Вони спонукають спільноту припинити «заглядати в майбутнє» і почати «створювати» його. В межах підходу А. Печчеї, для цього потрібно кожній сучасній людині отримати особливі знання, щоб створити відповідне підґрунтя для життя і подальшого розвитку. Для реалізації цієї програми дослідник формує «шість цілей для людства». Ці шість цілей, або місій, які не тільки повинні, згідно з його задумом, вести до створення нових структур глобального суспільного буття через систематичний розвиток людства, а й створювати методологічну схему, яка може стати регулятивом продуктивної діяльності кількох поколінь. Основні методологічні особливості, які втілюються в головних цілях людства, зафіксовані в таблиці 1.

Таблиця 1

Шість цілей для людства (А. Печчеї)

№	Назва цілей	Проблема підґрунтя	Шлях досягнення
1	Зовнішні межі	Скінченність природних ресурсів, незворотність процесів, які визначають майбутнє	Досягнення гармонії з природою через соціальну аскезу
2	Внутрішні межі	Відсутність рівноваги між прогресом і культурою людини; неадекватна адаптація до умов природного і штучного світу	Оптимальне використання психологічно-інтелектуального потенціалу
3	Культурна спадщина	Протиріччя конструктивної і деконструктивної діяльності; недостатня повага до минулих та майбутніх поколінь	Рятування культурної спадщини
4	Світова спільнота	Невідповідність адміністративних структур рівню організацій; неадекватність концепції національної держави викликам доби	Соціальне самооновлення на всіх рівнях організації
5	Людське житло	Демографічний аспект розташування; неузгодженість підходів до вирішення екологічно-урбаністичних питань	Розробка і реалізація якісних екологічних програм
6	Виборча система	Незгоди й відмови економічної системи; неможливість оптимальної реалізації фінансового капіталу	Територіальне розташування і реалізація світового виробничого істеблшменту

Через кілька десятиліть після виходу праці А. Печчеї «Людські якості», де він маніфестував свої «шість цілей», з'явився цікавий матеріал Ф. Фукуяма [6]. У ньому він визначає чотири напрями (рівні), які забезпечать шлях людства в майбутнє. Парадоксальність ситуації полягає в тому, що+ в дослідників співпадає тільки одна позиція, яка стосується культури. Мова йде не про загальне розуміння зрушень у культурі, а про вирішення конкретних завдань.

Перше з цих завдань – рятування культурної спадщини – полягає у тому, щоб «негайно застосувати найсерйозніші та активні заходи для спасіння культурної спадщини людства, які повинні охопити всі без виключення області людської діяльності, використати досягнення всіх наукових дисциплін» [1, с. 270].

Друге завдання – постійна увага до культурних особливостей – усвідомлюється як захист та збереження культурних особливостей народів та націй і цілком справедливо визнане, особливо в останні роки, вирішальною миттю людського прогресу та самовираження» [1, с. 269].

Третє завдання – оптимізація інструментарію – пов'язане з тим, що «унікальним притулком у всіх надзвичайних обставинах стала для нас культурна винахідливість та культурна адаптація, а втім це, по суті, єдиний засіб, який нам зараз доступний» [1, с. 205].

Конструктивний підхід до потенціалу культури викликав зміну пріоритетів сучасних людських учинків. У цьому аспекті слід звернути увагу на проект Е. Ласло «Цілі для глобального суспільства». В той час, як значна частина доповідей Римського клубу була пов'язана з протистоянням реальним загрозам, група Ласло зосередилась на тому, що мотивувала поведінку, орієнтовану на позитивні цілі; тоді будь-які досягнення розглядаються не просто як прагнення уникнути нещастя, а як перемога [7].

Фактично, мова йде про те, щоб у нових умовах підняти дух людини, тобто знайти необхідні ідеали, в які вона дійсно може вірити, заради яких треба жити та боротися, а, за необхідності, й померти.

Впевненість у тому, що такі зусилля не марні, «а цілі принципово реалізовані, дає змогу раціоналізувати проєктивну діяльність щодо перетворення «сьогодні» на «завтра», увійти до майбутнього на доступних для людського інтелекту засадах» [8, с. 105].

Головною особливістю такого процесу перетворення виступає його культурна складова, яка визначає не тільки образ та стиль життя багатьох поколінь, які йдуть за ними, а й тенденції розвитку самого життя. І багато буде залежати від того, які складатимуться моральні норми для забезпечення тієї атмосфери, в якій можна вирішувати реальні проблеми.

На сьогодні вирішення багатьох проблем пов'язують з економічними системами якісно нового технологічного рівня, в якому головна роль належить інтелектуальному ресурсу. На його підставі формується новітні тенденції:

- хайтеграція – інтенсивний обмін високими технологіями, а не їх продаж;
- сервізація – відображає падіння долі економічно активного населення у виробничій сфері;
- софтизація – розвиток нематеріальних чинників виробничої діяльності.

Особливу увагу у соціокультурному аспекті привертає комплекс дії, за якими закріпилася назва «софтизація економіки». Явище софтизації в західних моделях модернізації економіки розпо- рошено до рівня специфічних дій та окремих операцій у межах різних концепції менеджменту. В той же час в економіці розвинутих країн східної Азії зберігається системний характер феномену та усвідомлюється його потенціал. Софтизація за своєю суттю постає як новий ресурс творчої

діяльності, який усвідомлюється в добу глобалізації і суттєво визначає продуктивність моделі інноваційного розвитку. Як соціально-економічне явище софтизація пов'язана зі зростанням ролі нематеріальних ресурсів у забезпеченні суспільного виробництва.

Софтизація дозволяє позбутися стереотипів діяльності, які трактувалися як диктат економічних орієнтирів. Мова йде не про послаблення економічного законодавства, а про суттєву «інверсію думки», з якої розглядаються цілі підприємницької діяльності та засоби їх досягнення. Досвід вказує на те, що цілі усвідомлені та органічно пов'язуються злими цінностями людського буття. Украплення софтизації виконують функції своєрідного мастила між твердими елементами суспільного виробництва, якими перевантажена економіка внаслідок її ускладнення.

У софтизації втілюються ті переваги та особливості суспільного життя, які сучасною спільнотою ототожнюються з постіндустріальним суспільством, наслідками «третьої хвилі», реаліями буття інформаційної доби. Софтизація як довгострокова тенденція реалізується не в загальних гаслах, а в конкретних організаційно конструктивних закладах. Подібні заходи, з одного боку, орієнтовані на безпосередні потреби громад, а з іншого – забезпечують перехід до креативного типу діяльності. В цілому усвідомлення потенціалу софтизації орієнтує на перегляд передньої системи цінностей, які освячували економічний імператив.

Сукупність доповідей-проектів Римського клубу поступово формувала в глобальному людському просторі потребу в іншому імперативі. Саме на це звертав увагу А. Печчеї. «Доля всього людства визначається врешті-решт саме тим, наскільки нам вдається встановити та підтримувати відповідність із дійсністю, в яку всі ми занурені, і, що вельми важливо, в той же самий час оцінювати та мудро регулювати зміни, які ми самі в неї привносимо» [1, с. 205]. Це означає, що контури майбутнього можна буде зрозуміти з позиції екологічного імперативу, який починають використовувати деякі з найбільш розвинутих країн.

Суспільству дуже важко усвідомити, що піднятися до практичної дії нового імперативу можна не за рахунок техніко-технологічних ресурсів, а шляхом зміни культурних пріоритетів. Саме таким чином відбуваються зрушення, які спільнота усвідомлює як людські якості.

Це означає, що в сучасному глобальному суспільстві складаються розрізнені пасіонарні групи, цінності та пріоритети яких (феномен Ікара) не співпадають з раціональним поступом суспільного життя (мудрість Дедала). Виникає така ситуація, яку неможливо інтерпретувати через непо-

розуміння поколінь, протистояння консерваторів та постмодерністів, організованої Півночі та стихійного Півдня. В суспільстві виникає запит на загальноприйнятий критерій реальних трансформацій, який дозволить оцінювати дії та довіряти проектам.

В методологічному аспекті мова йде про положення, на підставі якого визначається сенс результатів цілеспрямованої діяльності. В науці до таких відомих положень араховують верифікацію (підтвердження) та фальсифікацію (спростування). В гуманітарній сфері ефективність цих положень значно скорочується, оскільки доводиться діяти не в експериментальному або теоретичному полі, а в творчо-креативному середовищі. Тобто в такому, де проблема не в демаркації (наукового знання і псевдонаукових побудов) або приєднанні (перевірці та стандартизації нового) до масиву звання.

Тому новий запит охоплює ситуації, коли дослідники соціокультурних та культуротворчих процесів звертаються до потенціалу джастифікації. Поняття джастифікації фіксує процедури виправдання і обґрунтування з метою забезпечення переконань у спільнотах через аргументацію особливого виду. Переважаючими серед них постають: вплив традиції, фактор менталітету, злиття з духом народу тощо. Фактично фактор джастифікації дозволяє виводити з реконструкції соціокультурного процесу елементи випадковості, одкровення і осяння, ірраціональні включення. Фіксуючи стійке налаштування внутрішнього світу людей, в якому культурна складова не просто цементує зв'язки в соціальних групах та орієнтує спільноти, а й формує умови усвідомлення ролі соціальної джастифікації, необхідно зрозуміти складність кроків у майбутнє.

Висновки.

Таким чином, запропонована сорок років тому А. Печчеї концепція людських якостей, яка мала орієнтацію на формування контурних уявлень про сприйнятне майбутнє, в її конструктивному варіанті на сьогодні має втілення через свій соціокультурний потенціал. Цей процес відбувається у конкретних формах на відповідних рівнях:

- індивідуальному (концентрація зусиль та якостей на діях, що наближають гідне майбутнє);
- місцевих громад (пріоритет програм з урахуванням можливостей софтизації);
- суспільства в цілому (усвідомлення та використання конструктивності соціальної джестифікації).

Саме мережа таких кроків наближає бажане майбутнє. А це означає, що узагальнена теза «майбутнє через знання» або, у версії Е. Тоффлера, «сила – багатство – знання» переростає у практичні дії сьогодення, які трансформуються в сприйнятне «завтра».

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Печчеи А. Человеческие качества / А. Паччеи. – М.: «Прогресс», 1985. – 312 с.
2. Тоффлер Е. Третя хвиля / Е. Тоффлер. – Київ: Вид. дім «Всесвіт», 2000. – 480 с.
3. Зомбарт В. Буржуа : этюды по истории духовного развития современного экономического человека : пер. с нем. / В. Зомбарт. – М.: Наука, 1994. – 443 с.
4. Тоффлер Е. Нова парадигма влади: знання, багатство й сила : пер. с англ. / Е. Тоффлер. – Київ: Акта, 2003. – 685 с.
5. Шахназаров Г. Куда идет человечество: Критические очерки немарксистских концепций будущего // Г. Шахназаров. – М.: «Мысль», 1985. – 192 с.
6. Фукуяма Ф. Главенство культуры / Ф. Фукуяма. – Режим доступу: <http://old.russ.ru/journal/peresmot/97-07-14/fuku.htm>
7. Laszlo E. Goals for global Society / E. Laszlo. – Main Currents in Modern Thought. – 1975. – Vol. 31. – № 5. – p. 138-144.
8. Кримський С. Б. Запити філософських смислів / С. Б. Кримський. – Київ: Видавець ПАРАПАН, 2003. – 240с.

REFERENCES

1. Pechchei, A. (1985). *Chelovecheskie kachestva [Human qualities]*. Moscow: Progress [in Russian].
2. Toffler, E. (2000). *Tretja hvylya [Third wave]*. Kyiv: Vyd. dim «Vsesvit» [in Ukrainian].
3. Sombart, W. (1994). *Burzhuia: jetjudy po ictorii duchownogo raswitija covremennogo jekonomitscheckogo tseloweka [Bourgeois: Studies on the history of the spiritual development of modern economic man]*. Moscow: Nauka [in Russian].
4. Toffler, E. (2003). *Nova paradygma vlydy: znannja, bagatstvo j syla [New paradigm of power: knowledge, wealth and power]*. Kyiv: Akta [in Ukrainian].
5. Shahnazarov, G. (1985). *Kuda idet chelovechestvo: Kriticheskie ocherki nemarksistskih koncepcij budushhego [Where mankind goes: critical sketches of non-marxist concepts of the future]*. Moscow: «Mysl» [in Russian].
6. Fukujama, F. *Glavenstvo kul'tury [The primacy of culture]*. Retrieved from: <http://old.russ.ru/journal/peresmot/97-07-14/fuku.htm>. [in Russian].
7. Laszlo, E. (1975). Goals for global Society. *Main Currents in Modern Thought*, 31(5), 138-144.
8. Kryms'kyj, S. (2003). *Zapyty filosofov'kyh smysliv [Requests for philosophical meanings]*. Kyiv: vydavets PARAPAN [in Ukrainian].

Форкош Сергій Михайлович

Кандидат філософських наук
Київський національний університет ім. Т. Шевченка
01033, Київ, ул. Владимирская, 60

Forkosh Serhey

PhD in philosophy
Taras Shevchenko Kyiv National University
60, Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0001-7878-0957   Email: sergey.forkosh@gmail.com

Цитування: Форкош С. М. Соціокультурний вимір майбутнього (від людських якостей до соціальної джастифікації) / С. М. Форкош // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2018. – Т. 21. – № 2. – С. 155-160.

Citation: Forkosh, S. M. (2018). Sotsiokulturnyi vymir maibutnoho (vid liudskykh yakostei do sotsialnoi dzhastyfikatsii) [Sociocultural dimension of the future (from human qualities to social justification)]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 21(2), 155-160.